

BAIZHANOVA, S.A., BALGABAYEVA, G.Z.

FORMATION OF TOLERANCE IN CONDITIONS PRESCHOOL EDUCATION

Tolerance education is important and in demand especially these days. It is important to shape the younger generation the ability to build relationships in the process of interaction with others through cooperation and understanding. Conditions for obtaining the experience of tolerance in preschool education are: dialogic communication in gaming activities and cooperation in training and education with the parent community. The article describes the theory of the formation of tolerance in the conditions of preschool education in the implementation of the interaction of the parent community pre-school organisation.

Key words: *discussion about a tolerant world, education in the spirit of tolerance, cooperation with parents.*

УДК 304.44

Кажимуратова, Ж.А.

«5B011400 – Тарих» мамандығының 1 курс студенті, ҚМПУ, Қостанай, Қазақстан
Аканов, Ш.К.

дене шынықтыру орталығының аға оқытушысы, ҚМПУ, Қостанай, Қазақстан

ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ САБАҒЫНДА ЖАРАҚАТТАНУДЫҢ АЛДЫН АЛУ

Түйін

Дене шынықтыру сабақтарындағы жарақат спорттың денсаулық мақсаттарына сәйкес келмейтін феномен болып табылады. Жарақаттың негізгі себептері – сабақ өткізудегі ұйымдастырушылық кемшіліктері. Бұл дене шынықтыру сабақтарын, конкурстар, жарыстар бағдарламаларын дұрыс дайындамау, қауіпсіздік ережелерін бұзу, дене шынықтыру сабағындағы мұқиятсыздық, тағы да басқа жағдайлар болып келеді.

Дене шынықтыру пәнінің басқа пәндерге қарағанда көптеген ерекшеліктері бар. Ең басты назар аударатын мәселе – жаттығуларды орындау кезіндегі қауіпсіздік. Сондықтан да мұғалім не студент барлық жабдықтар мен снарядтардың жарамдылығы мен қауіпсіздігін мұқият қадағалауы қажет.

Кілт сөздер: *жарақат, жаттығу жүйелері, физикалық денсаулық, алғашқы көмек, жарақаттың алдын алу.*

1 Кіріспе

Қазақстан Республикасының әлемдік өркениетке, демократиялық дәстүрге өту жағдайында адамзат қоғамының ғасырлар бойы жинақталған құндылықтар мұрасына қоюы, рухани-адамгершілік негізде дене тәрбиесін сабақтастықта дамытып, салауатты өмір сүру дағдылары арқылы дене мәдениетін қалыптастыру өзектілігі артуда. Қазіргі кезде дене шынықтыру сабағында жарақаттану себептерінің алдын алу және проблемаларды арттыру негізгі мәселелердің бірі болып келеді. Жарақаттану барлық жастағы адамдардың денсаулығы мен өміріне қатерлі қауіп төндіреді. Жыл сайын әлемде адамдар әр түрлі жарақаттарға ұшырайды, тіпті мүгедек болып қалу қаупі бар.

Зерттеудің мақсаты: студенттердің қауіпсіздік ережесін сақтауы және қарастыруы, жарақат алдын алу.

2 Материалдар мен әдістер

Жарақат деп адам ағзасына сыртқы ортаның қандай да бір факторы аяқ астынан әсер ету нәтижесінен, тәннің анатомиялық бүтіндігінің бұзылуы және онда физиологиялық процестердің болуын айтады.

Әртүрлі адамдар тобы арасында қайталанатын ұқсас жағдайдағы зақымданулар, адам жарақатының түсіндірмесіне жатады.

Шындығында, көптеген жарақат және қауіпті жағдайлардың алдын алуға болады. Сол себептен дене шынықтыру сабағында қауіпсіздік ережесін сақтауы негізгі талабы болып келеді. Төменде бағдарламаның жекелеген тараулары (бөлімдері) бойынша сақтауға тиісті қауіпсіздік ережелері:

Сабакқа спорт үйірмесіне келген студент арнайы спорт киімдерін киіп, оның таза болуын қадағалауды міндеттейді;

Сабак басталарда оқушы денесінің ыстығы көтеріліп т.б. аурулармен ауырып тұрса мұғалімге өз денсаулығы жайында ескерту керек;

Спорт залда, алаңда дене тәрбиесі пәні мұғаліміне тағайындалған ойындар мен жаттығуларды орындамау керек;

Спорт залдағы электр розеткалары мен электроциттеріне тиіспеу керек;

Спорт алаңында орнатылған, құрылған спорт құралдарын мұғалімнің рұқсатынсыз тиіспеу керек;

Гранат, кіші доп т.б. құралдары алысқа және нысанаға лақтырған кезде қауіпті алаңға сырттан адам, не мал кіріп кеткен кезде жаттығуды тоқтату керек.

Жарақат түрлері. Ауырлығы бойынша жарақаттар бөлінеді: ауыр, орташа ауырлықта, және жеңіл. Ауыр – жарақат тудыратын күрт көрінетін, денсаулық бұзылуы, спорттық еңбекке тыйым салуы 30-дан астам күнге дейін созылады. Зардап шеккендер ауруханаға жатқызылады немесе ұзақ уақыт мамандырылған бөлімшелерде емделеді. Орта жарақат – бұл жарақат айқын өзгеруіне организмдерде әкеліп соққан оқу және спорттық еңбекке уақытша мерзімі 10 күннен 30 күнге дейін созылады. Спорттық жарақат ауырлығы орташа травматолог немесе ортопед кәсіби мамандардан қаралуы тиіс. Жеңіл жарақаттар – бұл жарақат туғызатын елеулі бұзушылықтан ағзадағы ағзадағы шығындар, жалпы және спорттық шынығу. Олар – сызат, жер үсті жаралар, жеңіл жаралану, 1-ші дәрежелі созылу, т.б. Дәрігер тағайындаған емдеу (мерзімі 10 күн) жаттығулар мен жарыстарды азайту.

Жаттығу жасау кезіндегі қауіпсіздік ережесінің құрамы.

Ортақ қауіпсіздік талаптары:

1. Дене шынықтыру сабақтарына дәрігерлік тексерістен өткен, қауіпсіздік ережесімен танысқан оқушылар жіберіледі;

2. Жарақат алудың қатерлері:

3. Дұрыс жабдықталмаған жағдайда жаттығулар жасалғанда, алдын ала ойланбай жаттығу жасағанда;

4. Таза емес спорттық жабдықтарда жаттығулар жасағанда, дымқыл қолмен жұмыс істегенде;

5. Спорт залында өрт сөндіргіш және барлық қажетті медициналық қобдиша болуы керек.

Жарақаттану кезінде көрсетілген алғашқы көмек.

Мақсаты:

1. Студенттерді жарақат алған кезде көрсетілетін алғашқы көмектің негізгі әдіс-тәсілдерімен таныстыру;

2. Студенттерді алғашқы медициналық көмектің практикалық дағдысын қалыптастыру;

3. Достыққа, адамгершілікке, біріне-бірі көмек беруге тәрбиелеу.

Құрал-жабдықтар: оқуға қажетті материалдар, жгут, шина, дәрі-дәрмек түрлері.

Алғашқы көмек:

1. Ауру адамды қан басқа құйылу үшін басын төмен қойып, аяғын жоғары көтеру керек.

2. Жылы көрпе жабу немесе керісінше денесін салқындату үшін киімін шешу, омырауын ашу.

3. Терезені ашу.

4. Мүсәтір спиртін иіскету немесе бетіне суық су бүрку.

5. Есінен танған адам ұзақ уақыт өзіне келмеген жағдайда қолдан тыныс алдыру және жабық жүрек массажын жасау.

6. Ауру өз-өзіне келіп ес жинай бастағанда валериан тамшысын беру.

Ал енді статистикаға жүгінейік; жүргізілген статистика мәліметі бойынша, травматология ҒЗИ, 55,1%-ы жарақат алған оқушылармен, тиесілі сабақтары, спорттық гимнастика, 23%-ы – жеңіл атлетика, шаңғы және коньки тебу, 8,2%-ы – спорт ойындарына, басқа да түрлері жарақат құлайды 13,7% зақымдануда. Яғни дене шынықтырумен айналысатындар 35-40% жағдайда жарақатқа байланысты – жеңіл атлетика, баскетбол, волейбол, футбол. Ең жоғары жарақаттану деңгейі гимнастикада болып келеді. Тек бір мезгілде осы талаптарды орындау төмендетуге мүмкіндік береді, немесе жарақаттанудың деңгейін арттырады.

3, 4 Нәтижелер және талқылау

Нәтижелерді бақылау:

Жарақаттарды болдырмау қазіргі заманғы қоғамның маңызды міндеттерінің бірі болып табылады. Дене тәрбиесі кезінде жарақаттану, аурулар мен жазатайым оқиғалардың алдын-алу бойынша жұмыс мұғалімдердің ең маңызды міндеттерінің бірі болып табылады. Сонымен қатар ұйымдық, әдістемелік, санитарлық-гигиеналық сипаттағы бұзушылықтардың көпшілігі оқушыларды жарақатқа және денсаулықтың нашарлығына әкеледі.

Дене шынықтыру және спорт кезінде дене жарақаттарын, аурулар мен жазатайым оқиғалардың алдын-алу бойынша жұмыс мұғалімдердің, жаттықтырушылардың, нұсқаушылардың, медицина қызметкерлерінің және оқу орындарында маңызды міндеттерінің бірі болып табылады. Дегенмен, бұл әрдайым емес және бұл жұмысты үнемі және дәйекті жүргізе бермейді. Ұйымдастырушылық, әдістемелік, санитарлық-гигиеналық сипаттағы бұзушылықтардың көптеген оқиғалары студенттердің жарақаттануына алып келді.

Студенттерге спорттық құрал-жабдықтар, физикалық көмек, сақтандыру және өзін-өзі сақтандыру бойынша қауіпсіз жұмыс істеу маңызды. Көмек зерттелетін жаттығудың бір бөлігін немесе барлығын дұрыс және сәтті аяқтау үшін мұғалімнің немесе оқушының физикалық күш-жігерінде жатыр. Физикалық көмектің негізгі түрлері мыналарды қамтиды: сымдармен көмек көрсету; бекітуді қолдау; итермелеуге көмектеседі.

1. Сақтандыру мұғалімнің немесе студенттің жаттығуды сәтсіз орындаған тәжірибеші маманға көмек көрсетуі. Оқушылар өздері жасаған кезде дене шынықтыру сабақтарында физикалық көмек азайтылады немесе тоқтатылады.

2. Өзін-өзі сақтандыру – бұл қауіпті жағдайлардан өз бетімен шығуға тартылған адамдардың, сонымен бірге жаттығуды тоқтату немесе ықтимал жарақаттардың алдын алу үшін оны өзгерту мүмкіндігі. Мысалы, алға қарай құлап кету жағдайында біркелкі емес жолақтарда стенд жасағанда, студент алға қарай алға жылжу керек; құлауды тудыратын раковиналардан секіріп жатқанда, сондай-ақ соқтығысуды орындайды.

Дене шынықтыру жұмыскерлерінің ең маңызды функцияларының бірі спорттық жарақаттардың алдын алу болып табылады. Жарақат алу себептері, әдетте, оқу үрдісін және бәсекелестік ережелерін бұзу, сондай-ақ санитарлық-гигиеналық сипаттағы бұзушылықтар болып табылады.

5 Қорытынды

Қорыта айтқанда, алдымен әрбір студенттің жеке тұлғалық әлеуметтік құзіреттілігін дамыту керек. Дене шынықтыру сабақтары кезінде, әрине, дұрыс ұйымдастырылған, мінез-құлық, қозғалыс дағдылары қалыптасады және жетілдіріледі. Бұл қасиеттердің барлығы жарақаттанудың алдын алу үшін қажет. Бұл ретте жаттығуларды ғана емес, сонымен қатар шығармашылық элементтердің салынғаны маңызды.

Әдебиеттер тізімі

1 Белова В.И., Рендюк Т.Д., Кондратович А.Н. Энциклопедический справочник медицины и здоровья. – Москва, Олма-Пресс, 2005. – 960 б.

2 Купчинов Р.И. Физическое воспитание. – Минск, Тетра Системс, 2006. – 352 б.

3 Сакун Э.И. Построение учебного процесса по физическому воспитанию студентов в вузе. – М. Дашков и К, 2012.

Материал редакцияға түсті: 05.11.2018

КАЖИМУРАТОВА, Ж.А., АКАНОВ, Ш.К.

ОЦЕНКА ТРАВМАТИЗМА ВО ВРЕМЯ УРОКА ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ

В статье изложены требования к развитию спорта на уроке физической культуры, что способствует улучшению безопасности жизни учащихся. Некоторые виды спорта предъявляют свои особые требования к занимающимся. Их особенности могут привести к специфическим для этих видов спорта травмам. Неодинаковые требования к занимающимся предъявляют и различные виды физической активности. Для предотвращения травм на занятиях физической культурой и спортом каждому занимающемуся рекомендуется выполнять правила безопасности.

Ключевые слова: физическое здоровье, системы упражнений, специфика, травматизм, ожидаемый результат.

KAZHIMURATOVA, ZH.A., AKANOV, S.K.

ASSESSMENT OF INJURIES DURING PHYSICAL TRAINING LESSON

The article describes the requirements for the development of sports in the classroom of physical culture, which helps to improve the safety of students' lives. Some sports have their own special requirements for the students. Their features can lead to specific injuries for these sports. Different types of physical activity have different requirements for the students. To prevent injuries in physical education and sports, each student is advised to follow safety rules.

Key words: physical health, exercise system, the specifics, the injuries, the expected result.

УДК 378.147

Соколова, Н.А.

*доктор педагогических наук,
заведующая кафедрой социальной работы,
педагогике и психологии,
ЮУрГГПУ, Челябинск, Россия*

Бисембаева, А.К.

*старший преподаватель кафедры
психологии и дефектологии,
КГПУ, Костанай, Казахстан*

**ПРОБЛЕМА ФОРМИРОВАНИЯ КОНФЛИКТОЛОГИЧЕСКОЙ ГОТОВНОСТИ,
КАК ЭЛЕМЕНТА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ
БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ-ПСИХОЛОГОВ**

Аннотация

В статье рассматривается проблема формирования конфликтологической готовности будущих педагогов-психологов в процессе профессиональной подготовки в вузе. На основе анализа ряда понятий «конфликтологическая готовность, компетентность, компетенция» предложено собственное определение, описаны функции, компоненты и этапы конфликтологической готовности. Значимость конфликтологической готовности выражается в следующих функциях: информационно-сигнальной, интегративной и стабилизирующей, ориентировочной, инновационной, ценностной, преобразовательной, профилактической, рефлексивной и обучающей. На основе анализа исследований ряда ученых, были определены следующие компоненты, необходимые для формирования данной компетентности: информационно-ценностный, интегративно-деятельностный, мотивационный, гностический, нормативный, рефлексивно-статусный и другие.